

Raahen kaupungin

Esiopetuksen
opetussuunnitelma

2022

Sisältö

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma	3
1.1 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.....	3
1.2 Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen.....	3
1.3 Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut	4
2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	5
2.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet.....	5
2.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua	6
2.3 Arvoperusta.....	7
2.4 Oppimiskäsitys.....	7
2.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa.....	8
3. Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri	9
3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet.....	9
3.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa.....	11
3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa	11
4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet	13
4.1 Monipuoliset työtavat	13
4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena.....	13
4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet	14
Ilmaisun monet muodot.....	15
Kielen rikas maailma.....	16
Minä ja meidän yhteisömme.....	17
Tutkin ja toimin ympäristössäni	18
Kasvan ja kehityn.....	20
4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä	21
Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa	21
5. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki	22
5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet	22
5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa	23
5.3 Yleinen tuki.....	23
5.4 Tehostettu tuki	23
5.5 Erityinen tuki	25
5.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot	28
6. Oppilashuolto	30
7. Erytiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus	31

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

1.1 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusopetuslain mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys¹, jonka mukaan Raahen esiopetuksen opetussuunnitelma on laadittu ja esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus².

Opetussuunnitelman perusteiden uudistuksen lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten tuomat haasteet tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Valmistelussa on hyödynnetty uusimpia tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Esiopetuksen tavoitteet ja keskeiset sisällöt, huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö sekä oppilashuollon periaatteet ja tavoitteet on päätetty opetussuunnitelman perusteissa³.

Esiopetuksen perusteissa käytetään oppilaasta sanaa lapsi, oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä kasvun ja oppimisen tuki sekä opiskelija- ja oppilashuoltolain mukaisesta opiskeluhuollosta termiä esiopetuksen oppilashuolto.

1.2 Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä⁴. Raahen kaupungin esiopetussuunnitelma määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa Raahen esiopetuksen yksiköissä.

Esiopetuksessa olevalla lapsella on perusopetuslain turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta sekä suotuisan kehityksen ja oppimisen edellyttämää tukea jokaisena esiopetuksen työpäivänä⁵. Tämän oikeuden turvaamiseksi esiopetuksen henkilöstö noudattaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa. Myös lapsen kasvun ja oppimisen tukeen kuuluvat lasten yksilölliset suunnitelmat⁶ laaditaan yhteisen opetussuunnitelman pohjalta.

1.3 Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut

¹ Perusopetuslaki (628/1998) 14 § 2 mom. ja Valtioneuvoston asetus (422/2012) 13§

² Valtioneuvoston asetus (422/2012)

³ Perusopetuslaki 14 § 2 mom. (477/2003)

⁴ Perusopetuslaki (628/1998) 15 § 1 mom.

⁵ Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

⁶ Perusopetuslaki 16 a ja 17a (642/2010)

Raahen kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma on laadittu yhteistyössä varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön kanssa. Paikallinen opetussuunnitelma on kaikille esiopetusyksiköille yhteinen. Tämän lisäksi tehdään yksikkökohtainen vuosisuunnitelma⁷, jossa tarkennetaan, miten paikallista opetussuunnitelmaa kussakin esiopetuksen yksikössä kyseisen

⁷ Perusopetusasetus (852/1998) 9 §

vuoden aikana toteutetaan. Yksikkökohtaisesta vuosisuunnitelmasta tiedotetaan huoltajille Wilmassa.

2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä. Lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen, sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen ja uusien asioiden oppimiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Esiopetusta kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä.

2.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja -asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin⁸ sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin.

Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on otettava huomioon lapsen etu⁹. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä

kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki¹⁰, tasa-arvolaki¹¹, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus¹² ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus¹³. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Esiopetuksen tavoitteena perusopetuslain mukaan on osaltaan tukea lasten kasvua, antaa heille tarpeellisia tietoja ja taitoja¹⁴ sekä parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä ja opetuksen tulee turvata riittävä

⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

⁹ Perusopetuslaki 3a § (163/2022)

¹⁰ Yhdenvertaisuuslaki (21/2004)

¹¹ Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta (609/1986)

¹² Euroopan ihmisoikeuksien sopimus, Valtiosopimukset (63/1999)

¹³ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

¹⁴ Perusopetuslaki (628/1998) 2 §

yhdenvertaisuus. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään valtioneuvoston asetuksessa¹⁵.

Nykyisin esiopetus on velvoittavaa¹⁶. Lapsen huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuotena vuoden kestävään esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan.

Raahen kaupungissa esiopetuksesta vastaavat opetuslautakunnan alaisuudessa toimivat varhaiskasvatuspalvelut ja opetustoimi. Esiopetusta annetaan 700 tuntia vuodessa. Vastuu opetuksesta kuuluu pedagogisen koulutuksen saaneille henkilöille. Raahessa esiopetusta järjestetään päiväkodeissa, kouluissa sekä ostopalveluna tarpeen mukaan.

Esiopetuksessa otetaan myönteisellä tavalla huomioon lasten erilaiset kielelliset, kulttuuriset, katsomukselliset ja uskonnolliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiänsä kehittymistä tuetaan.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta¹⁷. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta sekä lapsensa esiopetuspäivästä. Huoltajien mielipiteitä ja heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä. Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava oppilashuolto ovat maksuttomia.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön¹⁸. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Lapsia ohjataan yksilöinä ja ryhmänä ottamaan vastuuta omasta käyttäytymisestään ja siitä, että ryhmässä ei kiusata, syrjitä tai aiheuteta vaaraa muille¹⁹. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa perusopetuslain mukaisia kasvatuskeskusteluja ja kurinpidollisia keinoja esiopetukseen soveltuvalla tavalla.

2.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

On tärkeää, että varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on se, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet ja käytännöt hyvin, siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhdessä. Huoltajien kanssa tehdään yhteistyötä oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Lapsen eheä oppimispolku edellyttää henkilöiden yhteistyötä sekä hyvää johtamista.

Valtioneuvoston asetuksen²⁰ mukaan esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja huomioidaan lasten mielenkiinnon

¹⁵ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2-4 §

¹⁶ Perusopetuslaki (1040/2014)

¹⁷ Perusopetuslaki 3 § 3 mom. (628/1998)

¹⁸ Perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)

¹⁹ Perusopetuslaki 35§ (163/2022)

²⁰ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 5§

kohteita. Leikki eri muodoissaan on tärkeää. Kasvun ja oppimisen tuen sekä oppilashuollon järjestämisessä tehdään monialaista yhteistyötä.

Esiopetussuunnitelmassa määritellään esiopetuksen tavoitteet. Lasten osaamistasolle ei aseteta yhteisiä tavoitteita. Opettaja laatii lapsen ja huoltajan kanssa oman oppimissuunnitelman, jossa huomioidaan lapsen yksilölliset tarpeet ja toiveet ja oppimisen tavoitteet. Erityisen tuen piirissä oleville lapsille laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)²¹.

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. On tärkeää vahvistaa lapsen minäkäsitystä arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen avulla.

Esiopetuksen aikana lapsi tutustuu lähiympäristöön, sen ihmisiin ja luontoon. Hän saa leikkiä ja käyttää mielikuvitustaan oppiessaan tietoja ja taitoja. Esiopetus tarjoaa lapselle tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisun eri muotoihin ja uusiin kokemuksiin. Näin lapselle avautuu mahdollisuuksia ystävytteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin. 6-vuotiaan pojan sanoin ”Eskari on paikka, jossa opitaan ensin jutut ennen kuin mennään kouluun”.

Kun huoltaja on ilmoittanut lapsensa esiopetukseen, lähtökohtana on, että lapsi osallistuu säännöllisesti kaikkeen toimintaan. Raahen käytäntö on, että lapsen poissaoloista tulee ilmoittaa esiopetusyksikköön. Pidemmistä poissaoloista sovitaan tapauskohtaisesti yksikön johtajan kanssa.

2.3 Arvoperusta

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdä, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapset saavat osallistua oppimisympäristöjensä rakentamiseen sekä toiminnan suunnitteluun ja arviointiin omien edellytystensä mukaan. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Esiopetuksessa noudatetaan terveellisiä elämäntapoja sekä kehitetään tunnetaitoja. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen erilaisiin perheisiin sekä kotien erilaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatuskäsityksiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta²².

Esiopetuksessa otetaan huomioon kestävä elämäntavan periaatteet ja eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta, johon sisältyvät mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus on puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitoutumatonta.

Raahen kaupungissa keväällä 2015 esiopetusikäisten lasten huoltajille tehdyssä kyselyssä tärkeimmiksi arvoiksi nousivat turvallisuus, tasa-arvoisuus, oikeus hyvään esiopetukseen, suvaitsevaisuus ja yksilöllisyys.

²¹ Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (628/1998)

²² Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2 §

2.4 Oppimiskäsitys

Esiopetuksessa lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppimisessa yhdistyvät kokonaisvaltaisesti toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu. Lapset oppivat leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset kokemukset ja ilo edistävät oppimista ja lisäävät luottamusta omaan mahdollisuuteen oppijana.

Oppimisen lähtökohtana ovat lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. Uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla tulee olla yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Esiopetuksessa lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja ryhmän toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan toiset huomioon. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Opetuksessa on tärkeää, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

2.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Lapsen kokemukset sekä kodin ja arjen ympäristöt heijastuvat oppimiseen monin tavoin. Oppimista tukeva arviointi ja sen pohjalta annettava palaute vaikuttavat merkittävästi lapsen motivaatioon, kiinnostuksen suuntautumiseen ja käsitykseen itsestä oppijana.

Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

Ajattelu ja oppiminen

Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan. Lapsia kannustetaan olemaan avoimia ja uteliaita. Heitä ohjataan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita. Lapsia rohkaistaan iloitsemaan sekä omista että toisten lasten onnistumisista sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisessa ja tutussa ympäristössä. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen.

Leikeissä ja juhlissa sekä yhteistyössä toisten kanssa harjoitellaan käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytystensä mukaisesti huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroistaan ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä siisteyden, ruokailun ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikuntaan hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä. Heitä ohjataan tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja. Lasten kanssa harjoitellaan kulkemaan turvallisesti lähiliikenteessä. Heitä ohjataan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lasten kanssa harjoitellaan teknologisten laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

Monilukutaito

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinna ja tuottamisen taitoja. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaito sisältää peruslukutaidon, numeerisen lukutaidon, kuvalukutaidon ja medialukutaidon. Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisten mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito, jota tarvitaan lasten ja perheiden arjessa. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista, jonka avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Lapsia ohjataan omaksumaan turvallisia ja ergonomisia käyttötaitoja.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa²³. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lapsia arvostetaan ja heidän mielipiteitään kuunnellaan. Lapsia rohkaistaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua.

3. Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri

²³ YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

Toimintakulttuuria ohjaavat esiopetusta koskevat säädökset, arvot, oppimiskäsitys sekä esiopetuksen tavoitteet. Siihen vaikuttavat myös johtaminen, henkilöstön ammattitaito sekä esiopetuksen tilat, välineet ja materiaalit. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä.

3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuuria kehitetään muun muassa kokeilemalla monipuolisia työtapoja, uusia ratkaisuja oppimisympäristöihin sekä kehittämällä ammatillista osaamista yhteistyöverkostoissa. Itsearviointi ja jatkuva kehittäminen ovat osa esiopetuksen arkea.

Lasten kanssa työskentelevien aikuisten on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille.

Kehittämistyössä on tärkeää tehdä yhteistyötä lasten huoltajien, varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja oppilashuollon ammattilaisten kanssa, jotta lasten oppimisen polusta tulee sujuva.

Kaikille yhteinen esiopetus

Esiopetuksessa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Lapsille suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava kasvun ja oppimisen tuki.

Esiopetuksen toiminnassa näkyvät lapsiryhmässä edustettuna olevat kielet ja kulttuurit sekä uskonnot ja katsomukset. Lapsia ohjataan huomioimaan toiset sekä kunnioittamaan toisten yksilöllisyyttä.

Oppimisen ja oivalluksen ilo

Esiopetuksen toimintakulttuuri kannustaa lapsia kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä.

Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Leikillä on tärkeä merkitys lasten kielen ja sosiaalisten taitojen kehityksessä, uusien taitojen oppimisessa, tunteiden käsittelyssä ja kulttuuri-identiteetin muodostumisessa. Leikkiessä lasten itsetunto ja itseluottamus vahvistuvat. Esiopetuksessa lapsilla on mahdollisuus leikkiä omaehtoisesti sekä opetella uusia leikkejä ja pelejä. Leikkiä eri muodoissaan hyödynnetään opetuksessa monipuolisesti.

Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana

Esiopetuksessa tuetaan yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. On tärkeää että, kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja mielipiteitään. Lasten ideoita ja aloitteita otetaan toiminnassa huomioon mahdollisuuksien mukaan. Näin lapset saavat kokemuksia päätöksenteosta ja he oppivat vähitellen kantamaan vastuuta yhdessä.

Hyvinvointi ja turvallinen arki

Esiopetuksen toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta lasten kesken, lasten ja henkilöstön välillä sekä aikuisten kesken. Toiminnassa näkyvät kunnioitus ja ystävällisyys toisia kohtaan sekä toisista että ympäristöstä huolehtiminen ja välittäminen. Lapsia rohkaistaan ja ohjataan tunnistamaan,

ilmaisemaan ja säätämään erilaisia tunteita. On tärkeää, että lapset oppivat ottamaan toiset huomioon myös erilaisissa ristiriitatilanteissa.

Esiopetuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta, syrjinnältä ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Esiopetuksessa ei sallita kiusaamista, syrjintää, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Aikuisen läsnäolo ja antama ohjaus vuorovaikutustilanteissa on tärkeää. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja.

Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota terveisiin elämäntapoihin. Lasten kanssa liikutaan monipuolisesti sekä sisällä että ulkona ja huomioidaan esiopetuksen toiminnallisuus, jotta lapset eivät joudu istumaan kauan yhtäjaksoisesti. Lapsille annetaan myös mahdollisuus rauhoittumiselle. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti oppimisympäristöissä.

Raahen kaupungissa on tehty yhteistyössä terveystoimen kanssa [Lääkehuoltosuunnitelma](#).

3.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöjen tulee olla pedagogisesti monipuolisia ja joustavia.

Oppimisympäristöjen kehittämistä ohjaavat esiopetuksen arvoperusta ja oppimiskäsitys sekä esiopetukselle asetetut tavoitteet. Lisäksi huomioidaan lasten osaaminen, kiinnostuksen kohteet ja yksilölliset tarpeet sekä oppimiskokonaisuudet, jotka kuvataan luvussa 4. Oppimisympäristöjen tulee olla turvallisia ja terveellisiä²⁴. Niiden tulee mahdollistaa leikki, kiireettömyys ja lapsen oma työrauha. Oppimisympäristöissä huomioidaan ergonomia, ekologisuus, esteettisyys, esteettömyys sekä tilojen valaistus, sisäilman laatu, siisteys ja viihtyisyys.

Oppimisympäristöjen tulee edistää vuorovaikutusta ja yhteisöllisyyttä. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja ja tasa-arvoa. Lapset osallistuvat ideoillaan ja tuotoksillaan oppimisympäristöjen rakentamiseen. Näin tuetaan osallisuutta ja vahvistetaan vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa.

Oppimisympäristöinä käytetään ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä. Esiopetuksessa käytetään ja sovelletaan myös tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi hyödynnetään eri yhteistyökumppaneiden, kuten kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntatoimen tarjoamia mahdollisuuksia. Oppimisympäristöjen tulee muodostaa lapsille kokonaisvaltainen oppimaisema ja kannustaa aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

²⁴ Valtioneuvoston asetus 4 § (422/2012)

3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista ja sitä kehitetään ja arvioidaan yhdessä.

Yhteistyö esiopetuksessa

Laadukkaan opetuksen perusta on lapsen oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen. Varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua edistetään näiden toimijoiden yhteistyöllä. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Opetuksen ja tuen käytäntöjen yhdenmukaisuudella tuetaan lasten kasvua ja oppimista.

Yhteistyötä tehdään tarvittaessa sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön kanssa. Lasten kasvun ja oppimisen tuen sekä esiopetuksen oppilashuollon käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Aikuisten välinen yhteistyö toimii esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi esiopetuksen tavoitteista, johon pyritään käyttämällä erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla²⁵.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Lähtökohtana yhteistyölle on luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmista kasvuympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Raahan kaupungissa tehdään esiopetusvuoden alussa tarvittaessa jokaiselle lapselle Esiopetustehtävistö. Tämän ja lapsen oman esiopetuksen suunnitelman perusteella laaditaan lapsikohtainen oppimissuunnitelma yhdessä huoltajien kanssa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa.

²⁵ Perusopetuslaki 47a (1267/2013)

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kasvun ja oppimisen etenemisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö on lasten kasvun ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Lisäksi heidän tulee saada tietoa esiopetuskuljetuksista, oppilashuollosta sekä tarjolla olevista varhaiskasvatustalvuuista.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänavaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kasvu- ja oppimisedellytyksiään. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään yhteistyössä henkilöstön kanssa.

Raahen kaupungissa on käytössä [Nivelvaihesuunnitelma](#) esikoulusta kouluun siirtymiseen. Esi- ja alkuopetuksen nivelvaiheesta pyritään saamaan mahdollisimman joustava niin, että lapsen oppimispolku säilyisi ehjänä. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä²⁶.

Lapsen ja huoltajien kanssa keskustellaan esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävistä sekä toimintatavoista. Lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin jo ennen opetuksen alkua. Raahessa vanhemmat täyttävät yhdessä opettajan kanssa tiedonsiirtolomakkeen esiopetuskevään aikana. Tiedonsiirtolomake toimitetaan tulevaan kouluun. Esiopetuksen ja koulun välinen siirtopalaveri pidetään loppukeväästä. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta. Eri toimijoiden yhteistyöllä varmistetaan, että lapsen oppimispolusta tulee eheä kokonaisuus.

4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

4.1 Monipuoliset työtavat

Esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet vaikuttavat siihen, mitä työtapoja esiopetuksessa käytetään. Opettajan tehtävänä on ohjata lapsia kokeilemaan ja käyttämään eri työtapoja monipuolisesti erilaisissa ryhmissä, työpareina ja yksin. Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kasvua ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa (luku 2.5) kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Näin lapset oppivat aloitteellisuutta, omaa vastuunottoa ja osallisuutta. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Yhdessä työskennellessään lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia toimia itsenäisesti.

²⁶ Perusopetuslaki 40–41 § (642/2010)

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin ja opetteluun soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Toimivat oppimisympäristöt tarjoavat tilaisuuksia eriyttää lasten työskentelyä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearvioinnin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista. Arviointiin osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Opettaja tarvitsee tietoa lasten aiemmista vaiheista esiopetuksen suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin tueksi. Opettaja tekee lapsen henkilökohtaisen esiopetuksen oppimissuunnitelman yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa käyttäen apuna Esiopetustehtävistöä. Esiopetusvuoden aikana opettaja antaa huoltajille palautetta lapsen etenemisestä ja kuuntelee heidän havaintoja lapsestaan.

Opettaja seuraa esiopetuksen aikana lasten työskentelyä, käyttäytymistä, oppimistaitoja ja heidän osaamisensa kehittymistä. Havaintojensa perusteella opettaja näkee, onko lapsella tuen tarvetta vai onko hän saavuttanut henkilökohtaiset esiopetustavoitteensa. Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapselle päivittäin kannustavaa ja rohkaisevaa palautetta lapsen vahvuuksista ja kehittämisalueista. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Näin luodaan lapsen myönteistä käsitystä itsestään oppijana.

Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella jatkossa. Lapsille tehdyn kyselyn mukaan unelmien eskarissa on esim. kiipeilypuita, sisäpiha ja iso sali. Siellä he saisivat leikkiä, tehdä palapelejä, pelata sählyä ja ulkoilla silloin kun haluavat.

Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisten tehtävien onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kasvun ja oppimisen etenemisestä ovat opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle.

Esiopetuksen laatua ylläpidetään ja kehitetään opetushenkilöstön tavoitteellisella itsearvioinnilla. Arviointitietoa käytetään pedagogiseen suunnitteluun, opetuksen uudelleen suuntaamiseen ja oppimisympäristöjen kehittämiseen.

Lapsille annetaan lukuvuoden päätteeksi [esiopetuksen osallistumistodistus](#)²⁵, joka on Raahen kaupungin esiopetusyksiköissä yhdenmukainen.

4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet, opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetetut tavoitteet.

Esiopetuksen tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista kasvua ja hyvinvointia sekä tarjota hyvä perusta heidän oppimiselle. Opetuksen lähtökohtana ovat leikki ja muut toiminnalliset työtavat. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Esiopetuksen tulee tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetuksessa otetaan huomioon lasten erilaiset tuen tarpeet ja annetaan lapsille riittävästi tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

Ilmaisun monet muodot

Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua **musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehoillisen ilmaisun** perustaitoja harjoittelemalla. Harjoittelu tukee lasten keskittymiskyvyn ja itsesäätelytaitojen kehittymistä. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista monimuotoisuutta ja iloita siitä.

²⁵ Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998)

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen **musiikillinen toiminta** on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista musiikillisista taidoistaan laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssa havainnoidaan äänen tasoa, kestoa, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä.

Esiopetuksessa harjoitellaan **käsitöiden tekemistä** ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempikestoisen käsityön. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.

Esiopetuksessa tuetaan lasten **kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun** kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opeteltava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esityshyönteeseen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Lapsia rohkaistaan **suulliseen ja keholliseen ilmaisuun** monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä ilmaisun keinoin. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta ja tanssia.

Kielen rikas maailma

Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten **kielellisten taitojen** kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Keskeistä on vahvistaa lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielellinen mallintaminen ja runsas myönteinen palaute ovat tärkeitä oppimiselle. Erilaisten viestien tulkitseminen ja tuottaminen suullisesti ja viestinnän välineitä käyttäen ovat osa vähitellen kehittyvää monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista laajaalaista osaamista. Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kielisiin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä edistetään kielellä leikkien, loruillen sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää luku- ja kirjoitustaitoa tuetaan leikkien, kuvien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten **suomen/ ruotsin/ saamen/ viittomakielen taidon** kehittymistä tuetaan monipuolisesti esiopetuksen aikana.

Opetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella kuuntelemista ja puhumista erilaisissa tilanteissa. Heitä ohjataan kertomaan ja keskustelemaan sekä eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Lapsia innostetaan tarinoiden tekemiseen ja taitoa harjoitellaan esimerkiksi saduttamalla tai digitarinoita tekemällä.

Lapsille luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä tutkitaan yhdessä. Lapsia ohjataan havaitsemaan, että puheen voi jakaa pienempiin osiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänneisiin.

Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikkiliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä.

Opetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemastaan tai lukemastaan.

Erialaisten leikkien ja harjoitusten avulla tuetaan lasten hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäimistöjen käyttöön.

Esiopetuksessa tuetaan lasten kielellisiä valmiuksia havainnoimalla **eri kieliä** yhdessä lasten kanssa. Erityisesti tarkastellaan lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhuttuja kieliä. Näin tuetaan lasten kielitietoisuuden ja oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Samalla lapsia autetaan havaitsemaan ympäröivän maailman kielellinen ja kulttuurinen rikkaus ja kiinnostavuus. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä, kuvia ja viittomia.

Minä ja meidän yhteisömme

Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. Aihetta lähestytään historiallisesta ja yhteiskunnallisesta sekä etiikan ja katsomusten näkökulmista. Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunnetaitojen kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdinnoilleen ja ihmettelylle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen **historiallisesta** näkökulmasta. Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteenä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.

Lasten kiinnostusta **yhteiskunnallisiin** asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumis- ja vaikuttamiskokemukseen.

Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä **eettistä kasvatusta**. Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttöinä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnottomuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänkysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä

tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja päättelällä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa vahvistetaan pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja matematiikan oppimiselle. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Opetus luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen ja ajan käsitteiden sekä tason ja avaruuden hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään omia ratkaisuja.

Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin yhdessä selityksiä. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lapsia kannustetaan kehittämään **matemaattisia taitojaan** toiminnallisesti, leikkien ja eri aisteja käyttäen erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osaluokkiin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Havaintoja harjoitellaan esittämään itse ja kuvien sekä erilaisten välineiden avulla. Toiminta suunnitellaan niin että siinä on paljon mahdollisuuksia luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Lapsia kannustetaan myös toimintaympäristöön liittyvien ongelmanratkaisutehtävien päättelyyn ja ratkaisujen etsimiseen.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti leikkien ja työskennellen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä sekä liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukumääriä vertaillaan ja tutkitaan lukumäärän muutosta käytännön esimerkkejä keksien. Erityisesti opetuksessa kiinnitetään huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittämiseen.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhderekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä ja joka toinen, esimerkiksi liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat nimeämään niitä.

Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestyksestä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla.

Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy-seuraus suhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä **teknologisia ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

Kasvan ja kehityksen

Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liikkumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään.

Lapset saavat tietoja turvallisesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti ja kokemaan liikunnan iloa. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Samalla heidän kehonhallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaa kehoaan ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.

Esiopetuksessa ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömisen ja **ruokaan liittyvän osaamisen** oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa mahdollisimman viihtyisiä ja lapsia ohjataan hyviin tapoihin. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.

Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan **kohtuullisen kuluttamisen** merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.

Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä **hyvinvoinnille ja terveydelle**. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.

Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan **turvalliseen** elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa.

Raahessa on tehty [Varhaiskasvatuksen suomi toisen kielenä](#) (S2) – suunnitelma, joka kattaa alle kouluikäisen S2 – kielen opetuksen.

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Romanilasten esiopetuksen tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan. Lisäksi tuetaan kaksikielisyttä yhteistyössä lasten perheiden kanssa.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä käyttämällä esiopetuksessa tukiviittomia ja kuvia.

Esiopetuksessa tuetaan **vieraskielisten ja monikielisten lasten** kielitaidon sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Suomen kielen taidon kehittymistä edistetään kielitaidon eri osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien sekä ohjatusti että esiopetuksen arjessa.

5. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Kasvun ja oppimisen tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Perusopetuslain mukaan lapsilla on oikeus saada riittävää tukea heti tuen tarpeen ilmetessä ²⁷. Lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa.

Ryhmäkohtaisissa suunnitelmissa tulee huomioida oppilaiden yksilölliset tarpeet niin, että ne tulisivat mahdollisuuksien mukaan osaksi koko ryhmän toimintaa. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Lasten tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää opettajien ja esiopetuksen muun henkilöstön sekä muiden tuen ammattihenkilöiden yhteistyö. Vastuu esiopetuksen järjestämisestä on kuitenkin aina opetuksen järjestäjällä ja yhteistyötahot, kuten psykologit, lastenpsykiatrit, koulukuraattorit, sosiaalityöntekijät, terveydenhoitajat, AAC-ohjaaja, terapeutit, valtion erityiskoulujen ja erityissairaanhoidon työntekijät, tukevat oppimista.

Huoltajien, esiopetuksen, lapsen aiemman varhaiskasvatuksen ja neuvolan yhteistyöllä turvataan lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen jatkumo. Lapsen esiopetusvuotta edeltävässä nivelvaiheessa erityislastentarhanopettaja ja kouluilla lapsen tuleva opettaja toimittavat terveydenhoitajille listat tulevista esikoululaisista ryhmittäin tiedonsiirtoa varten. Terveydenhoitajat siirtävät oppimisen ja esiopetuksen järjestämisen kannalta oleellisen tiedon 4-, 5- ja mahdollisesti 6-vuotis Lene-arvioista esikoulunopettajille. Mikäli lapsella on tukitoimia jo päivähoidossa, järjestetään tiedonsiirtopalaveri lasta aiemmin hoitaneen henkilöstön ja tulevan opettajan välillä esiopetusvuotta edeltävänä keväänä.

Tuen tarvetta arvioidaan heti esiopetusvuoden alkaessa Esikoulutehtävistön ja ryhmässä tapahtuvan havainnoinnin avulla. Periaatteena on, että tuen tarve arvioidaan ja sitä koskevat ratkaisut ja perusopetuslain mukaiset päätökset tehdään mahdollisimman pian esiopetuksen alettua.

²⁷ Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

Tuki annetaan lapselle ensisijaisesti omassa esiopetusryhmässä erilaisin joustavin järjestelyin, ellei lapsen etu edellytä siirtämistä toiseen ryhmään tai yksikköön. Vaikeasti kehitysvammaisille lapsille tuki voidaan antaa esiopetuksesta lähtien Antinkankaan koululla toimivassa vaikeimmin kehitysvammaisille lapsille tarkoitettussa luokassa. Mikäli lapsi esiopetuksen lisäksi käyttää muita varhaiskasvatuspalveluita tai aamu- ja iltapäivähoitoa, yhteistyö henkilöstöjen kesken on tärkeää. Salassa pidettävät tiedot siirretään vain huoltajan suostumuksella ja mielellään huoltajan läsnä ollessa. Huoltajan kanssa sovitut tiedonsiirtokäytänteet olisi hyvä kirjata oppimissuunnitelmaan tai HOJKSiin.

Esiopetuksesta kouluun siirryttäessä noudatetaan ”[Nivelvaihesuunnitelma](#) esikoulusta kouluun siirtymiseen”-mallia.

5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa

Opetus ja kasvatusta järjestetään yhteistyössä huoltajien kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea²⁸.

Esikoululaisten vanhempainilloissa kerrotaan huoltajille kolmiportaisesta tuesta, sen eri muodoista ja keskeisistä periaatteista sekä oppilashuollosta ja Lapset puheeksi -toimintamallista. Huoltajien on hyvä tietää, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä kolmiportaisen tuen vastaanottamisesta eikä vanhempien suostumusta tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun.

Henkilökohtaiset [oppimissuunnitelmat](#) laaditaan elo-syyskuun aikana tehtyjen Esikoulutehtävistöjen pohjalta. Vanhempaintapaamisissa käydään läpi lapsen tekemä tehtävistö, oppimissuunnitelma ja keskustellaan lapseen liittyvistä asioista. Lapsen näkökulma tulee esille lapsen tekemässä Lapsen omassa [esiopetuksen suunnitelmassa](#). Mikäli lapsi tarvitsee yksilökohtaista oppilashuollon tukea tai perheen tukemiseksi tarvitaan monialaista tukea, voidaan huoltajan suostumuksella järjestää asiantuntijaryhmän kokous, jossa noudatetaan Oppilas- ja opiskelijahuoltolain määräyksiä²⁹.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan heti, mikäli lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen ongelmia tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa sekä kannustaa huoltajaa tukemaan lastaan tavoitteiden saavuttamiseksi.

5.3 Yleinen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kasvuun, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Kaikkien lasten oppimista voidaan tehokkaasti tukea erilaisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, oppimisympäristön järjestelyillä, pienryhmätoiminnalla, lasten osallistamisella sekä opettajien ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Lapsen tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa soveltuvia materiaaleja ja välineitä, kuten kuvia, opetukseen soveltuvia opetusohjelmia, eriyttämistä ja ohjauksellista tukea.

Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatusta- ja opetustilanteisiin. Esiopetuksen opettaja on vastuussa yleisen tuen antamisesta ja suunnittelemisesta. Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen eikä sen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia

²⁸ Valtioneuvoston asetus (422/2012)

²⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

tai päätöksiä. Yleisen tuen tukitoimia voidaan kirjata jokaiselle lapselle tehtävään esiopetuksen oppimissuunnitelmaan.

5.4 Tehostettu tuki

Lapselle, joka tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle laaditun tehostetun tuen oppimissuunnitelman mukaisesti³⁰. Tehostettu tuki on yleistä tukea vahvempaa ja pitkäjänteisempää ja sen tukimuotoina voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta.

Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Opettaja on päävastuussa tuen toteuttamisesta. Avustajan ja muun henkilöstön vastualueet ja työnjako sovitaan yhdessä ja kirjataan tehostetun tuen oppimissuunnitelmaan. Opettaja antaa palautetta lapselle ja huoltajalle lapsen edistymisestä sekä kuuntelee ja ottaa huomioon heidän näkemyksensä asiasta. Opettaja seuraa lapsen oppimista ja hyvinvointia säännöllisesti yhteistyössä muun henkilöstön ja huoltajan kanssa tehostetun tuen aikana. Tehostetun tuen oppimissuunnitelmaan kirjataan, miten huoltaja osallistuu tehostetun tuen toteuttamiseen. Mikäli vähintään puolen vuoden välein tehtävän arvioinnin perusteella todetaan tuen tarpeen muuttuneen tai annettu tuki ei hyödytä lasta, päivitetään oppimissuunnitelma vastaamaan uutta tilannetta. Oppimissuunnitelman toteutumisen arviointi tehdään Wilmassa olevaan oppimissuunnitelma-lomakkeeseen. Mikäli lapselle tehdään tehostetun tuen oppimissuunnitelma esiopetuksen alkaessa, esiopetuksen oppimissuunnitelmaa täytetään vain tarvittavin osin.

Tehostettua tukea annetaan pääsääntöisesti esiopetuksen loppuun saakka. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen päätöksen tekeminen esiopetuksen aikana tehostettua tukea saavalle lapselle on harvoin tarpeen.

Pedagoginen arvio

Esiopetuksen opettaja tai opettajat laativat yhdessä Wilmassa olevaan lomakepohjaan pedagogisen arvion, johon tehostetun tuen aloittaminen perustuu. Arvion tekemisessä voi olla mukana erityisopettaja/ erityislastentarhanopettaja ja muita asiantuntijoita. Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen, että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Tekemisessä hyödynnetään lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa ja mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin, käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa³¹. Moniammatillisuus tässä yhteydessä toteutuu, kun läsnä on joku oppilashuollon toimijoista, joko koulukuraattori, terveydenhoitaja, koululääkäri tai psykologi. Käsittelyä koskevat tiedot sekä päätös tehostetun tuen aloittamisesta ja lopettamisesta kirjataan pedagogiseen arvioon. Huoltajat kutsutaan aina mukaan asian käsittelyyn, mutta heidän suostumustaan ei tarvita, eikä heidän osallistumisensa ei ole pakollista.

³⁰ Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

³¹ Laki perusopetuslain muuttamisesta 1288/2013, 16 a §

Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Tehostetun tuen aikana lapselle järjestettävä tuki kirjataan Wilmassa olevaan tehostetun tuen oppimissuunnitelmaan³², joka on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen tavoitteista, tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta. Tavoitteena on turvata lapsen edellytykset saavuttaa hänelle asetetut tavoitteet. Oppimissuunnitelmaan ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia.

Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arviossa tuotettuun tietoon. Esiopetuksen opettaja ja erityislastentarhanopettaja/erityisopettaja laativat suunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä³³. Laatimiseen osallistuu tarvittaessa myös muita asiantuntijoita tai heitä konsultoidaan. Mikäli lapsella on aikaisempia varhaiskasvatus- ja/tai kuntoutussuunnitelmia (tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia), hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen aikataulusta. Yleinen käytäntö on, että suunnitelma tarkastetaan vähintään puolen vuoden välein. Mikäli tarkistuksessa huomataan muutostarpeita, tehdään uusi oppimissuunnitelma. Oppimissuunnitelman tarkistukseen osallistuvat sitä tehneet henkilöt mahdollisuuksien mukaan. Vastuu tarkistamisesta on lapsen omalla opettajalla.

5.5 Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman tai vakavan sairauden vuoksi. Erityisen tuen tehtävänä on antaa lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea sekä edistää hänen oppimisedellytyksiään. Myös erityistä tukea saavan lapsen on saatava kokea onnistumisen ja oppimisen iloa. Näin vahvistetaan hänen itsetuntoaan ja oppimismotivaatiotaan.

Lapsen erityisestä tuesta voidaan päättää joko esiopetuksen aikana tai ennen esi- tai perusopetuksen alkamista. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamman, sairauden, kehityksessä viivästyminen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta³⁴. Erityisopetus ja lapsen saama muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Käytettävissä ovat kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Opetuksen järjestäjä huolehtii, että erityisen tuen toteuttamisessa on käytettävissä erityispedagogista osaamista.

Päiväkotien esiopetusryhmissä on saatavilla erityislastentarhanopettajan palveluita. Tuki on ensisijaisesti konsultoivaa tukea henkilöstölle ja ohjauksellista tukea vanhemmille.

³² Laki perusopetuslain muuttamisesta 1288/2013, 16 a §

³³ Perusopetuslaki 16 a § 1 mom.
(642/2010)

³⁴ Perusopetuslaki 17 § 1 mom.
(642/2010)

Erityislastentarhanopettaja osallistuu myös lapsen pedagogisten asiakirjojen tekemiseen ja moniammatilliseen yhteistyöhön lapsen asioissa.

Koulujen esiopetusryhmissä lapsilla on mahdollisuus saada laaja-alaisen erityisopettajan palveluita. Tuki on samankaltaista kuin päiväkodeissa, mutta lisäksi lapsille tarjotaan henkilökohtaista osaaikaista erityisopetusta oppimisen ja koulunkäynnin pulmiin. Muutamilla kouluilla on ns. alkuluokkatoimintaa, jolloin laaja-alainen erityisopettaja voi olla myös pienryhmän ohjaajana.

Sellaiselle lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. Pedagogiset ratkaisut voivat liittyä esimerkiksi opetukseen ja työtapoihin tai valittaviin materiaaleihin ja välineisiin.

Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla lapsella on oikeus myös muuhun esiopetuksen tukeen. Tällaista muuta tukea ovat esimerkiksi, yksilökohtainen oppilashuolto, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

Pedagoginen selvitys

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä (aloittaminen, jatkaminen ja lopettaminen) esiopetuksen järjestäjän on tehtävä lapsesta pedagoginen selvitys³⁵, joka tehdään Wilmassa olevaan lomakkeeseen. Kirjaamisen tekee erityisopettaja/erityislastentarhanopettaja yhteistyössä opettajan kanssa.

Pedagoginen selvitys koostuu kolmesta osasta:

1. Lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta saatu kirjallinen selvitys lapsen oppimisen etenemisestä.
2. Oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehty kirjallinen selvitys lapsen saamasta tehostetusta tuesta ja lapsen kokonaistilanteesta.
3. Rehtori/johtaja täyttää/allekirjoittaa Erityisen tuen päätöksen valmistelu -lomakkeen, jossa arvioidaan lapsen erityisen tuen tarvetta. Lomake toimitetaan opetusvirastolle erityisopetuksen koordinaattorin tarkistavaksi, jonka jälkeen opetustoimenjohtaja tekee päätöksen erityisestä tuesta.

Selvitysten ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi.³⁶

Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta mahdollisesti aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen oppimissuunnitelmaa. Huoltajia ja lasta kuullaan pedagogisen selvityksen teon yhteydessä ja huoltajan näkemys asiasta kirjataan Erityisen tuen päätöksen valmistelu -lomakkeeseen. Huoltajat kutsutaan aina mukaan erityiseen tukeen liittyviin palavereihin ja he voivat lukea pedagogisen selvityksen Wilmasta.

Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen

³⁵ Perusopetuslaki 17§ 3 mom. (642/2010) ja hallintolaki 34, 35 ja 36 § (434/2003)

³⁶ Perusopetuslaki 17§ 3 mom. (642/2010)

toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Lääketieteelliset ja psykologin lausunnot toimitetaan opetusvirastolle Erityisen tuen päätöksen valmistelu -lomakkeen liitteinä.

Erityisen tuen päätös

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava lasta ja huoltajaa³⁷. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää lapsen pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkittamis- ja avustajapalvelut, muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa lapsen esiopetuksen poikkeava järjestäminen³⁸. Opetustoimenjohtaja tekee hallintolain mukaisen kirjallisen päätöksen erityisen tuen antamisesta. Päätös on aina perusteltava³⁹. Päätöksen perustelut sisältyvät yleensä pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin lausuntoihin. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltajat voivat hakea siihen muutosta valittamalla⁴⁰.

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten⁴¹. Yleensä erityisen tuen päätös tehdään aikaisintaan esiopetuksen alkaessa. Ainoastaan pidennettyä oppivelvollisuutta tarvitsevalle lapselle se tulee tehdä viisivuotiaana. Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Erityisen tuen päätöksen tarkistaminen

Perusopetuslain mukaan erityisen tuen tarpeellisuus tarkistetaan aina lapsen tuen tarpeen muuttuessa sellaisissa asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Tarkistaminen esiopetuksen aikana tarkoittaa yleensä jonkin erityisen tuen päätöksessä määrätyn asian muuttamista. Tällaisia ovat esimerkiksi muutos avustajapalvelussa tai erityisissä apuvälineissä. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Erityisen tuen päätös tarkistetaan aina esiopetusvuoden päättyessä, jos lapsen opetuksen järjestämisen paikka muuttuu. Mikäli lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Päätös tehdään samoin menettelyin kuin päätös erityisen tuen aloittamisesta. Tällöin lapselle ryhdytään antamaan tehostettua tukea. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi lapselle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS), joka tehdään Wilmassa olevalle kaavakkeelle. Suunnitelmasta tulee ilmetä lapsen erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen.⁴² HOJKS on kirjallinen suunnitelma lapsen esiopetuksen ja oppimisen tavoitteista,

³⁷ Perusopetuslaki 17 § 3 mom. (642/2010)

³⁸ Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

³⁹ Hallintolaki 45§ 1mom. (434/2003)

⁴⁰ Perusopetuslaki 42 § 2 mom. (642/2010)

⁴¹ Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010)

⁴² Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

sisällöistä, käytettävistä pedagogisista menetelmistä ja lapsen tarvitsemasta tuesta ja siinä ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia.

Erityistä tukea varten tehtävä HOJKS perustuu pedagogisessa selvityksessä tuotettuun tietoon. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa hyödynnetään lapselle mahdollisesti aiemmin laadittua oppimissuunnitelmaa. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Opettaja ja erityisopettaja/erityislastentarhanopettaja laativat suunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

HOJKS tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden mukaiseksi⁴³. HOJKSin toteutumista arvioidaan esiopetusvuoden keväällä ja arviointi kirjataan HOJKS-lomakkeeseen. HOJKSiin voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat.

Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ole ilmeisesti mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin⁴⁴. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista, jolloin tehdään myös päätös erityisestä tuesta. Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsi ohjautuu tutkimuksiin huoltajien, neuvolan tai päivähoidon henkilökunnan toimesta ja suositus pidennetystä oppivelvollisuudesta tulee erikoissairaanhoidon piiristä. Erityisopettaja/erityislastentarhanopettaja, vammaispalveluohjaaja ja erityisopetuksen koordinaattori antavat tietoa lapsen huoltajille pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehdoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto, järjestämispaikka ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edun ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin⁴⁵ eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta.

Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös. Päätöksen tekemistä varten erityisopetuksen koordinaattorille toimitetaan lääkärin- tai psykologin lausunto perusopetuksen myöhennettyä aloittamista varten sekä erillinen lomake (Opetuksen

⁴³ Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

⁴⁴ Perusopetuslaki 25 § 2 mom. (628/1998)

⁴⁵ Perusopetuslaki (628/1998) 27 §

poikkeava aloittaminen) [Tehostetun ja erityisen tuen toimintaperiaatteet](#). Lopullisen päätöksen tekee opetustoimenjohtaja.

Koulunaloittamisvaiheessa mietitään moniammatillisesti lapselle sopivin koulupaikka. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 11 vuotta.

5.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

Osa-aikainen erityisopetus

Lapsella, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun esiopetuksen ohessa⁴⁶. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan lapsille, joilla on esimerkiksi kielellisiin, matemaattisiin tai motorisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, vaikeuksia oman toiminnan ohjauksessa, tarkkaavaisuudessa tai vuorovaikutustaidoissa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisedellytyksiä ja ehkäistä kehityksen ja oppimisen vaikeuksia. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan kaikilla tuen tasoilla.

Osa-aikaista erityisopetusta antaa kouluilla laaja-alainen erityisopettaja ja päiväkodeilla erityislastentarhanopettaja ja sitä toteutetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään lapsen saamaan muuhun opetukseen.

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet

Lapsella on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut ja erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla⁴⁷. Tarkoituksena on turvata lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen kaikissa oppimisympäristöissä.

Lapselle järjestetään tarvittaessa tulkitsemista esimerkiksi puhe- ja kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia ja opetuksessa voidaan tukea lasta käyttämällä puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja. Varhaiskasvatuksessa AAC-ohjaaja auttaa kuvamateriaalin valmistamisessa, käytössä ja tukiviittomien käyttöönotossa.

Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai opetusryhmälle ja se edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustaja ohjaa ja tukee lasta päivittäisissä tilanteissa ja tehtävien suorittamisessa opettajan tai muiden tuen ammattihenkilöiden ohjeiden mukaisesti. Opettajat ja avustajat suunnittelevat ja arvioivat työtään yhdessä sekä tarvittaessa esiopetuksen muun henkilöstön kanssa.

Erityisten apuvälineiden tarve voi liittyä esimerkiksi näkemiseen, kuulemiseen, oppimiseen, tarkkaavaisuuteen tai fyysisiin tarpeisiin. Tällöin käytetään esimerkiksi tietoteknisiä sovelluksia, äänikirjoja, matematiikan havainnollistamisen välineitä tai keskittymistä tukevia apuvälineitä. Lapsen kanssa työskentelevät perehtyvät riittävästi apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat lasta ja huoltajaa

⁴⁶ Perusopetuslaki 16 § 2 mom. (642/2010)

⁴⁷ Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003)

näiden käytössä yhteistyössä tuen muiden ammattihenkilöiden kanssa hyödyntäen myös oppimis- ja ohjauskeskusten lapsille tarjoamia palveluja ja henkilöstölle suunnattua koulutusta ja konsultaatiota. Apuvälineitä käytetään suunnitelmallisesti, niiden käyttöä ja tarvetta arvioidaan säännöllisesti.

Opetuksen järjestäjä päättää tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä. Lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve ja määrä arvioidaan yhteistyössä lapsen opettajien ja oppilashuollon henkilöstön kanssa hyödyntäen lapsen ja huoltajan antamia tietoja sekä mahdollisten esiopetuksen ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. Tehostettua tukea saavan lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa arvioissa. Yleistä ja tehostettua tukea saavalle lapselle tehdään lapsen tarvitsemista palveluista ja erityisistä apuvälineistä hallintopäätös. Tämän päätöksen tekee päiväkodin esiopetuksessa varhaiskasvatuksen johtaja ja koulun esiopetuksessa opetustoimenjohtaja. Erityistä tukea saavan lapsen palveluiden ja erityisten apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa selvityksessä ja niistä päätetään erityisen tuen päätöksessä.

6. Oppilashuolto

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta esiopetuksen opiskeluhuollosta nimitystä oppilashuolto, opiskelijasta käsitettä lapsi, oppilaitoksesta nimitystä esiopetussyksikkö tai esiopetus. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä⁴⁸.

Lasten kehitysympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten myötä oppilashuollosta on tullut yhä tärkeämpi osa esiopetuksen perustoimintaa. Oppilashuolto liittyy kiinteästi esiopetuksen tehtävään edistää lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytyksiä. Oppilashuoltotyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus⁴⁹.

Oppilashuolto on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria. Yhteisöllisessä oppilashuoltotyössä seurataan, arvioidaan ja kehitetään esiopetusyhteisön ja ryhmien hyvinvointia. Lisäksi huolehditaan esiopetusympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä. Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen, neuvolan sekä muiden kunnan lasten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa.

Lasten ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen on yhteisöllisessä oppilashuollossa tärkeää ja hyvinvointia vahvistavaa. Yhteisöllinen oppilashuolto luo esiopetuksessa edellytyksiä yhteenkuuluvuudelle, huolenpidolle ja avoimelle vuorovaikutukselle. Osallisuutta lisäävät toimintatavat edesauttavat myös ongelmien ennalta ehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tarvittavan tuen järjestämistä.

Lapsella on oikeus turvallisiin oppimisympäristöihin, joihin kuuluvat niin fyysinen, psyykinen kuin sosiaalinenkin turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on lasten ja henkilökunnan turvallisuuden varmistaminen kaikissa tilanteissa. Rauhallinen ilmapiiri edistää työrauhaa. Opetuksen järjestäjä laatii suunnitelman lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta, syrjinnältä ja häirinnältä osana yksikkökohtaista oppilashuoltosuunnitelmaa. Opettaja, päiväkodin johtaja tai rehtori ilmoittaa esiopetuksessa tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä,

⁴⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 1 § 3 mom.

⁴⁹ YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan lapsen huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle⁵⁰.

Rakennuksesta sekä opetustiloista ja -välineistä huolehtiminen ylläpitää ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta. Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös esiopetuksen kuljetuksia, tapaturmien ehkäisyä ja tietoturvallisuutta koskevat toimet. Kun esiopetus järjestetään koulussa, otetaan myös esiopetus huomioon kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksissa.

Raahen kaupungissa on tehty Oppilashuoltosuunnitelma sekä [päiväkotien esiopetusryhmiin](#) että [kouluihin](#).

7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan esiopetuksen järjestämiseen⁵¹. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

⁵⁰ 97 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2 mom. ja perusopetuslaki 29 § 3 ja 7 mom. (163/2022)

⁵¹ Perusopetuslaki 7 § (628/1998)

Raahen kaupungin Esiopetuksen opetussuunnitelman 2016 on
tehnyt Esiopetuksen opetussuunnitelman työryhmä

Marja Suomela, päiväkodinjohtaja ja työryhmän puheenjohtaja
Kirsi Kokkonen, esiluokan opettaja
Lea Lehtomäki, lastentarhanopettaja
Arja Mäkinen, lastentarhanopettaja
Kirsi Tuomaala, esiluokan opettaja
Anu Ylönen, lastentarhanopettaja /yksityinen päivähoito

Luvut 4.4 ja 7 Suomi toisena kielenä (S2) -työryhmä

Tia Alamattila, päiväkodinjohtaja/ohjaaja
Kaisu Aulakoski, kiertävä erityislastentarhanopettaja
Sinikka Majanen, lastentarhanopettaja
Arja Mäkinen, lastentarhanopettaja
Tiina Rossinen, lastenhoitaja
Sisko Routaniemi, AAC-ohjaaja

Luku 5

Kaisu Aulakoski, kiertävä erityislastentarhanopettaja
Merja Jutila, kiertävä erityislastentarhanopettaja
Anita Paani, erityisopetuksen koordinaattori

Raahen kaupungin esiopetussuunnitelma on tarkistettu ja päivitetty pohjautuen opetushallituksen määräykseen 10.5.2022 OPH-1090-2022

Luvut 2.1, 3.1 ja 6

Sinikka Majanen, päiväkodin johtaja
Anna Aalto, varhaiskasvatuksen opettaja
Sanna Tuomaala, päiväkodin johtaja